

بررسی اخبار (مدنی) سیره نبوی صلی الله علیه و آله
در صحیحین و متون تاریخی
سه قرن نخست هجری

محمدامین ایزانلو حسین مرادی نسب

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

بهار ۱۳۹۹

ایزائلو، محمدامین، ۱۳۶۲-
 بررسی اخبار (مدنی) سیره نبوی ﷺ در صحیحین و متون تاریخی سه قرن نخست هجری / محمدامین ایزائلو
 و حسین مرادی نسب. - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۹.
 سیزده، ۳۳۰ص: مصور، جدول. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۵۲۸: تاریخ؛ ۱۱۹)
 بها: ۴۱۰۰۰ ریال
 ISBN: 978-600-298303-9
 فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
 کتابنامه: ص. [۲۸۱]-۲۹۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.
 نمایه
 ۱. محمد ﷺ، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ق. ۲. سنت نبوی - نقد و تفسیر. ۳. سنت نبوی.
 ۴. اسلام - تاریخ. الف. مرادی نسب، حسین، ۱۳۳۸- . ب. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ج. عنوان.
 ۲۹۷ / ۹۳
 BP ۲۴ / ۴۶
 شماره کتابشناسی ملی
 ۵۷۹۹۱۴۴

بررسی اخبار (مدنی) سیره نبوی ﷺ در صحیحین و متون تاریخی سه قرن نخست هجری
 مؤلفان: محمدامین ایزائلو، و حسین مرادی نسب (عضو هیئت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه)
 ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
 ویراستار: سعیدرضا علی عسکری
 صفحه آرای: کاما
 چاپ اول: بهار ۱۳۹۹
 تعداد: ۳۰۰ نسخه
 لیتوگرافی: سعیدی
 چاپ: قم - جعفری
 قیمت: ۴۱۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.
 قم: شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، نبش میدان علوم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۱۱۰۰ (انتشارات: ۰۲۵-۳۲۱۱۱۳۰۰)
 نمایر: ۰۲۵-۳۲۸۰۳۰۹۰ ص. پ. ۳۱۵۱-۲۷۱۸۵ ● تهران: خیابان انقلاب، بین وصال و قدس، کوی اُسکو، پلاک ۴، تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۰۲۶۰۰
 مرکز پخش: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف، پلاک ۲۷، تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۲۶۳۵-۶

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و هدایت پدیده‌های انسانی در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر است و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی، فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این‌گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این‌رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی (ره)، بنیانگذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری «دفتر همکاری حوزه و دانشگاه» را در سال ۱۳۶۱ فراهم کرد و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت استادان حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جامعه علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار بیش از ۵۲۵ عنوان کتاب و شش نشریه علمی اشاره کرد.

این اثر به عنوان منبع درس «سیره نبوی» در مقطع دکتری رشته تاریخ اسلام^۱ فراهم آمده است؛ البته دیگر علاقه مندان به این زمینه تحقیقی نیز می توانند از آن بهره مند شوند. از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می داند از ارزیاب محترم اثر جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر حامد منتظری مقدم و مؤلفان ارجمند آقایان محمدامین ایزانلو و حجت الاسلام والمسلمین حسین مرادی نسب سپاسگزاری کند.

۱. براساس مصوبه شماره ۸۴۰ جلسه شورای عالی برنامه ریزی آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مورخ ۱۳۹۲/۵/۲۷.

فهرست مطالب

۱		سخن مؤلفان
---	-------	------------

فصل اول: کلیات / ۳

۳		مقدمه
۴		اهمیت و ضرورت تحقیق
۶		مفاهیم
۷		منابع مورد استفاده

فصل دوم: بررسی اخبار سیره نبوی ﷺ (مدنی) در صحیحین و متون تاریخی... / ۳۱

۳۱		مقدمه
۳۱		○ بخش اول: از هجرت تا غزوه خندق
۳۱		□ اسلام آوردن عبدالله بن سلام (م ۴۳ق)
۳۴		نقد گزارش اسلام آوردن عبدالله بن سلام
۳۵		□ پیمان برادری (مواخات)
۳۶		نقد گزارش
۳۷		ارث بردن از همدیگر در پیمان برادری
۳۸		نقد گزارش
۳۸		□ ازدواج پیامبر ﷺ با عایشه (م ۵۷ق)
۴۱		نقد گزارش
۴۴		□ غزوه ذی‌العشیره
۴۵		نقد گزارش

۴۵	□ غزوه بدر و حوادث مربوط به آن
۴۶	غزوه بدر در قرآن
۴۸	شمار مسلمانان در غزوه بدر
۵۰	غایبان غزوه بدر
۵۱	نقد گزارش
۵۱	تعداد مشرکان غزوه بدر
۵۲	کسب اطلاع از سپاه مشرکان
۵۲	بررسی گزارش
۵۳	مشورت پیامبر ﷺ با اصحاب و نقد گزارش آن
۵۷	دعای پیامبر ﷺ پیش از جنگ بدر و نقد آن
۵۹	نفرین پیامبر ﷺ
۶۰	نقد گزارش
۶۰	اشعار مشرکان در مرگ کشتگان خود در غزوه بدر
۶۱	سخن گفتن پیامبر ﷺ با اجساد مشرکان در غزوه بدر
۶۲	نقد گزارش
۶۲	کشته شدن ابوجهل
۶۴	نقد گزارش
۶۵	کشته شدن اُمیّة بن خَلَف و نقد آن
۶۷	کشته شدن طُعیمه بن عَدی بن الخیار
۶۸	نقد گزارش
۶۸	سرنوشت اسیران بدر
۷۰	اسارت عباس بن عبدالمطلب
۷۱	فضیلت بدریان
۷۲	نقد گزارش
۷۳	فرشتگان در بدر و نقد برخی از گزارش‌های آن
۷۵	غنائم بدر
۷۵	نقد گزارش
۷۶	غنائم امام علی علیه السلام از غزوه بدر
۷۷	نقد گزارش
۷۷	□ غزوه اُحُد و گزارش‌های پیرامون آن
۷۷	غزوه اُحُد در قرآن
۷۸	فراریان از غزوه اُحُد
۷۹	به خواب رفتن اصحاب در غزوه احد

۷۹	اجابت کنندگان خدای سبحان و پیامبر ﷺ
۸۰	نقد گزارش
۸۰	نفاق در سپاه اسلام
۸۱	معرکه جنگ
۸۳	محافظان پیامبر ﷺ و نقد آن
۸۶	حضور زنان در اُحد
۸۷	حضور فرشتگان در غزوه اُحد و نقد گزارش آن
۸۸	جان‌فشانی شهیدان و نقد گزارش آن
۸۸	تعداد شهیدان اُحد
۸۹	دفن شهیدان اُحد
۹۰	نقد گزارش
۹۰	شهادت حمزه
۹۱	خواب پیامبر ﷺ و نقد گزارش آن
۹۲	مجروح شدن پیامبر ﷺ در روز اُحد و نقد برخی از مطالب آن
۹۳	غایبان غزوه اُحد
۹۴	○ بخش دوم: از غزوه خندق تا فتح مکه
۹۴	□ غزوه خندق
۹۴	غزوه خندق در قرآن
۹۴	تاریخ غزوه خندق
۹۵	حضور زبیر در غزوه خندق
۹۶	نقد گزارش
۹۶	رجز پیامبر ﷺ و اصحاب هنگام حفر خندق
۹۸	حضور عمار بن یاسر در غزوه خندق
۹۹	حضور جابر بن عبدالله انصاری در غزوه خندق
۱۰۰	قضا شدن نماز پیامبر ﷺ و اصحاب
۱۰۱	نقد گزارش
۱۰۲	دعای پیامبر ﷺ
۱۰۲	مجروح شدن سعد بن معاذ
۱۰۳	پایان غزوه خندق
۱۰۴	□ غزوه بنی قریظه و گزارش‌های پیرامون آن
۱۰۴	علت غزوه بنی قریظه و زمان آن
۱۰۶	قضا شدن نماز اصحاب

۱۰۷		سرنوشت بنی قریظه
۱۰۹		نقد گزارش
۱۱۰		گزارش پس از جنگ و نقد آن
۱۱۱		□ غزوه بنی مصطلق (مریسیع)
۱۱۳		□ داستان افک
۱۱۸		گزارش سیره‌نویسان از داستان افک
۱۲۱		نقد گزارش
۱۲۵		علی بن ابی‌طالب علیه السلام و داستان افک
۱۲۵		حسان بن ثابت و داستان افک
۱۲۶		□ صلح حدیبیه و گزارش‌های پیرامون آن
۱۲۷		حرکت به سوی حدیبیه
۱۲۸		نقد گزارش
۱۲۸		توقف در حدیبیه
۱۲۹		نقد گزارش
۱۳۰		تشنگی مسلمانان در حدیبیه
۱۳۱		خبررسانی بدیل بن ورقاء
۱۳۳		نمایندگان قریش در حضور پیامبر صلی الله علیه و آله
۱۳۶		نوشتن صلح‌نامه
۱۳۹		نقد گزارش
۱۴۱		تازه مسلمانان قریش نزد پیامبر صلی الله علیه و آله
۱۴۲		نقد گزارش
۱۴۳		تعداد مسلمانان حاضر در حدیبیه
۱۴۳		حضور منافقان در حدیبیه
۱۴۴		احکام عمره
۱۴۵		بیعت رضوان
۱۴۶		فضیلت اهل بیعت رضوان
۱۴۶		عمر بن خطاب در بیعت رضوان
۱۴۷		عثمان بن عفان و بیعت رضوان
۱۴۸		نقد گزارش
۱۴۸		□ غزوه ذی القرد
۱۴۹		نقد گزارش

۱۵۳	□ غزوه ذات الرقاع
۱۵۴	نامگذاری ذات الرقاع
۱۵۴	نماز خوف در ذات الرقاع
۱۵۵	کیفیت نماز خوف
۱۵۶	نقد گزارش
۱۵۷	داستان غورث بن حارث
۱۵۹	نقد گزارش
۱۵۹	عُباد بن بشر در ذات الرقاع
۱۶۰	□ غزوه خیبر و حوادث پیرامون آن
۱۶۰	نقد گزارش
۱۶۱	موضوع‌های نهی شده از سوی پیامبر ﷺ در خیبر
۱۶۲	نقد گزارش
۱۶۴	علی بن ابی طالب علیه السلام در خیبر
۱۶۷	نقد گزارش
۱۶۸	جهنمی شدن یکی از مسلمانان
۱۶۹	عامر بن اکوع در خیبر
۱۷۱	سَلَمَة بن اکوع در خیبر
۱۷۲	صَفِیْه همسر پیامبر ﷺ
۱۷۴	نقد گزارش
۱۷۵	قضا شدن نماز صبح پیامبر ﷺ
۱۷۵	نقد گزارش
۱۷۶	حضور ابوموسی اشعری در خیبر
۱۷۶	نقد گزارش
۱۷۷	غنائم خیبر
۱۷۷	منع بیع ربوی
۱۷۸	غارث غنائم خیبر
۱۷۹	زمین‌های خیبر
۱۸۰	نزاع بر سر غنائم
۱۸۱	خمس غنائم خیبر
۱۸۲	سهم غائبان خیبر
۱۸۲	مسمومیت پیامبر ﷺ در خیبر
۱۸۴	○ بخش سوم: از فتح مکه تا رحلت پیامبر ﷺ
۱۸۴	مقدمه

۱۸۴	□ فتح مکه
۱۸۴	فتح مکه در ماه رمضان
۱۸۵	بشارت فتح مکه
۱۸۶	خیانت حاطب بن ابی بلتعنه
۱۸۸	حرکت پیامبر ﷺ به سوی مکه
۱۹۱	آغاز فتح مکه
۱۹۳	ورود پیامبر ﷺ به مکه
۱۹۴	اقامت پیامبر ﷺ در مکه
۱۹۵	ورود پیامبر ﷺ به کعبه
۱۹۸	منزلگاه پیامبر ﷺ در مکه
۱۹۹	صلاة الضحی
۲۰۰	نقد گزارش
۲۰۰	پایان هجرت در فتح مکه
۲۰۱	اعلان حرم بودن مکه از سوی پیامبر ﷺ
۲۰۳	درگیر نشدن با قریش
۲۰۳	اجرای حد سرقت
۲۰۴	حُرمت برخی چیزها
۲۰۴	ابوقحافه در فتح مکه
۲۰۵	حاضران در فتح مکه
۲۰۵	□ غزوه حنین و حوادث پیرامون آن
۲۰۶	تعداد مسلمانان در حنین
۲۰۷	فرار مسلمانان در حنین
۲۰۹	غنایم حنین
۲۱۰	اعتراض انصار به تقسیم غنایم
۲۱۱	پاسخ پیامبر ﷺ به اعتراض انصار
۲۱۳	سلاح مشرک مقتول برای قاتل مسلمان
۲۱۵	حضور اُمّ سلیم در حنین
۲۱۶	آزادی اسیران غزوه حنین
۲۱۸	□ غزوه تبوک و حوادث پیرامون آن
۲۱۹	گزارش موضع جَبْر
۲۱۹	منع از نوشیدن آب
۲۱۹	داخل نشدن در خانه‌ها
۲۲۰	پیشگویی پیامبر ﷺ

۲۲۱		جانشین پیامبر ﷺ در مدینه
۲۲۲		تخلّف کعب بن مالک از حضور در غزوه تبوک
۲۲۷		نقد گزارش
۲۲۸		گزارش ابوموسی اشعری از تبوک
۲۲۸		نقد گزارش
۲۲۹		حضور یعلی بن اُمّیه در تبوک
۲۲۹		چگونگی وضو و نماز پیامبر ﷺ در تبوک
۲۳۰		نقد گزارش
۲۳۱		جمع نماز ظهر و عصر
۲۳۱		پاداش بیماران جامانده
۲۳۱		فضیلت أحد و مدینه
۲۳۲		نشانه‌های قیامت
۲۳۲		تشنگی مسلمانان
۲۳۳		نقد گزارش
۲۳۴		گرسنگی مسلمانان در تبوک
۲۳۴		نقد گزارش
۲۳۵		□ حجة الوداع و مناسک آن و حدیث غدیر
۲۳۵		مناسک حج پیامبر ﷺ
۲۳۵		گزارش احرام
۲۳۸		حلق
۲۳۹		راه رفتن پیامبر ﷺ در حجة الوداع
۲۳۹		متعه زنان و حج
۲۳۹		نماز پیامبر ﷺ در حجة الوداع
۲۴۰		همسران پیامبر ﷺ در حجة الوداع
۲۴۰		پاسخ‌های پیامبر ﷺ به احکام حج
۲۴۱		خطبه حجة الوداع
۲۴۴		حدیث ثقلین
۲۴۶		اکمال دین
۲۴۷		علی بن ابی طالب علیه السلام در حجة الوداع
۲۴۸		خبر سعد بن ابی وقاص در حجة الوداع
۲۴۹		نقد گزارش
۲۵۰		بیان ابوموسی اشعری درباره حجة الوداع
۲۵۰		نقد گزارش

۲۵۰	حضور کودکان در حجة الوداع
۲۵۱	سقایب عباس بن عبدالمطلب
۲۵۱	□ بیماری پیامبر ﷺ و گزارش های پیرامون آن
۲۵۱	علت بیماری
۲۵۲	مخیر بودن پیامبران ﷺ میان انتخاب دنیا و آخرت
۲۵۳	لحن یهود و نصارا از سوی پیامبر ﷺ
۲۵۴	نقد گزارش
۲۵۵	حضور فاطمه ؑ نزد پیامبر ﷺ به هنگام بیماری
۲۵۷	آخرین خطبه پیامبر ﷺ
۲۵۸	آخرین نماز پیامبر ﷺ
۲۵۹	نقد گزارش
۲۵۹	امامت ابوبکر برای نماز خواندن
۲۶۰	نقد گزارش
۲۶۲	وصیت پیامبر ﷺ
۲۶۳	نقد گزارش
۲۶۳	جانشینی پیامبر ﷺ
۲۶۴	نقد گزارش
۲۶۵	مخالفت عمر بن خطاب با دستور پیامبر ﷺ
۲۶۷	نقد گزارش
۲۶۸	جانشینی ابوبکر
۲۶۹	نقد گزارش
۲۷۰	پرستاری عایشه از پیامبر ﷺ
۲۷۲	نقد گزارش
۲۷۴	خوراندن لُدُود به پیامبر ﷺ
۲۷۴	نقد گزارش
۲۷۵	رحلت پیامبر ﷺ
۲۷۹	نتیجه گیری
۲۸۱	منابع و مآخذ
۲۹۳	پیوست
۲۹۳	موضوعات مهم گزارش شده سیره نبوی در صحیح بخاری
۲۹۴	موضوعات مهم گزارش شده سیره نبوی در صحیح مسلم
۲۹۵	موضوعات مهم گزارش شده سیره نبوی در السیره النبویه (از ابن هشام)

۲۹۶	 موضوعات مهم گزارش شده سیره نبوی در المغازی از واقدی
۲۹۷	 موضوعات مهم گزارش شده سیره نبوی در الطبقات الکبری از ابن سعد
۲۹۹	 اخبار سیره نبوی در تاریخ خلیفه بن خیاط
۳۰۰	 موضوعات مهم گزارش شده سیره نبوی در انساب الاشراف
۳۰۲	 موضوعات مهم گزارش شده سیره نبوی در تاریخ یعقوبی
۳۰۳	 موضوعات مهم گزارش شده سیره نبوی در تاریخ الامم والملوک (تاریخ طبری)
۳۰۴	 مقایسه موضوعات اخبار (مدنی) سیره نبوی در صحیحین و کتاب‌های تاریخی سه قرن نخست
۳۱۹	 نمایه‌ها
۳۱۹	 نمایه اعلام
۳۲۸	 نمایه مکان‌ها

سخن مؤلفان

از گذشته تا امروز، شناخت سیره پیامبر اسلام ﷺ با اهمیت و درخور توجه همگان بوده است. اعتبار دو کتاب صحیح بخاری و صحیح مسلم نزد اهل سنت، اعتبار اخبار متون تاریخی تا پایان قرن سوم هجری به عنوان منابع دسته اول تاریخی، علاقه‌مندان به آشنایی با سیره پیامبر اعظم ﷺ را به مراجعه به این منابع ترغیب می‌کند؛ اما اختلاف هر یک از مؤلفان این منابع در نگرش تدوین اخبار سیره، متأثر بودن از تعصب‌های سیاسی و مذهبی، ابزار مورد استفاده در نقل اخبار، اجمال و تفصیل آنان در گزارش حوادث مربوط به سیره نبوی، و همچنین فاصله زمانی رحلت پیامبر ﷺ و نخستین نگارش‌های سیره نبوی و تحریف شدن اخبار مربوط به آن، ما را بر آن داشت تا برای رسیدن به سیره واقعی پیامبر ﷺ اخبار سیره نبوی در هر یک از این دو دست منابع را مقایسه و بررسی کنیم. از این رو، در آغاز گزارش هر موضوع، اخبار صحیحین از آن موضوع را نقل کرده و آن اخبار را اصل قرار دادیم. سپس اخبار منابع تاریخی از آن موضوع را از لحاظ تشابه، تفاوت و تعارض با اخبار صحیحین مقایسه و بررسی کردیم. در پاره‌ای موارد نیز با وجود اختلاف میان اخبار صحیحین، به اختلاف آنان نیز اشاره داشتیم.

در ادامه و با توجه به تعارض و اختلاف اخبار با یکدیگر، برای روشن شدن سیره واقعی پیامبر اکرم ﷺ، افزون بر نقد و بررسی متن اخبار، در پاره‌ای موارد، اسناد و راویان آن اخبار نیز نقد و بررسی شدند. از این رو، در جهت روشن شدن سیره واقعی پیامبر اسلام ﷺ، افزون بر منابع تاریخی از آیات قرآن، از منابع تفسیری، رجالی، فقهی، حدیثی و لغت نیز استفاده شد.

اگرچه در هر یک از این منابع، حوادث مختلف مربوط به سیره نبوی نقل شده و عناوین این حوادث در پایان این پژوهش و در قالب جدول ارائه شده‌اند؛ اما با توجه به نبودن امکان نقل

همه این حوادث در پژوهش حاضر و پرهیز از انبوه شدن مطالب، مهم ترین حوادث دوران مدینه که در بیشتر منابع سیره نقل شده، بررسی شده‌اند.

از این روی، فصل اول را به کلیات این پژوهش اختصاص دادیم. در ادامه و در فصل دوم نیز مهم ترین اخبار دوران مدینه ذیل سه بخش با عناوین؛ از هجرت تا غزوه خندق، از غزوه خندق تا فتح مکه و از فتح مکه تا رحلت پیامبر ﷺ مقایسه و بررسی شده‌اند.

در پایان لازم می‌دانیم از زحمات و راهنمایی جناب آقای دکتر منصور داداش نژاد و ارزیاب محترم، جناب حجت الاسلام والمسلمین حامد منتظری مقدم که با نظریات ارزشمند خود، زمینه به ثمر رسیدن این پژوهش را فراهم آوردند، تشکر نماییم.

همچنین لازم می‌دانیم از مدیریت محترم سابق پژوهشگاه حوزه و دانشگاه جناب حجت الاسلام والمسلمین حمن آقا نظری و همچنین اعضای محترم شورای علمی گروه تاریخ، به ویژه مدیر گروه جناب حجت الاسلام والمسلمین رمضان محمدی و جناب آقای اسماعیل یارمحمدی کارشناس گروه تاریخ که در انتشار این کتاب همکاری لازم را داشتند، کمال تقدیر و تشکر را داشته باشیم.

در این مجال از ویراستار محترم جناب حجت الاسلام والمسلمین سعیدرضا علی‌عسگری و مجموعه انتشارات پژوهشگاه که مقدمات چاپ این اثر را فراهم کرده‌اند تشکر می‌کنیم.

باید گفت آنچه که در این پژوهش پیش روی شماست حاصل چندین سال تلاش بوده تا به بررسی اخبار سیره نبوی در صحیحین با اخبار متون تاریخی پرداخته شود، در عین حال باید گفت این نوشته خالی از نقصان نیست و از پیشنهادات اهل علم و قلم و ارائه نظرات آنان در جهت غنای این پژوهش یاری خواسته تا در چاپ‌های بعدی مورد استفاده قرار گیرد.

محمدامین ایزانلو و حسین مرادی نسب

بهمن ۱۳۹۷